

РЕЦЕНЗІЯ

УДК 340.12:341.231.4

Кравець В. М. – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1911-5241>;

Павлишин О. В. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9444-4734>

Філософія права, семіотика права, правова праксеологія та біоетика: перспективи взаємодії в розробці міжнародно-правових проблем

Рец. на кн.: Островська Б. В. Міжнародно-правове регулювання права людини на життя в контексті біоетики : монографія. Київ : Дух і літера, 2019. 457 с.

Проблеми права людини на життя цікавлять наукову спільноту багато століть, а питання міжнародно-правового регулювання реалізації цього природного права людини – майже від появи філософії міжнародного права¹, водночас біоетичні питання створюють актуальний і важливий напрям досліджень правової праксеології² та сучасної філософії права³ загалом.

Рецензована монографія Б. В. Островської є першим в українській науці системним і комплексним дослідженням універсальної проблеми захисту права на життя в міжнародному праві в контексті біоетики. Актуальність теми, що ґрунтовно розроблено в монографії, зумовлена тим, що інтеграція багатьох галузей наук (природничих, технічних, гуманітарних) і впровадження здобутків науково-технічного прогресу в біології, медицині, генетиці розширили

діапазон втручань у природу організму людини, відкривши нові можливості для контролю за біологічним процесом життя від моменту його зародження до біологічної смерті. Це спонукає до необхідності розв'язання комплексу проблем, пов'язаних з етичністю їх застосування щодо людини, оскільки можуть бути спрямовані не лише на її благо, а й шкоду.

Завдяки логічно вибудованій структурі викладу матеріалу монографії автор висвітлює генезис основоположного права людини на життя: від його утвердження в міжнародному праві до сучасного розширеного тлумачення в контексті біоетики. Б. В. Островська дослідила роль ООН, ЮНЕСКО та ВООЗ у формуванні міжнародно-правових стандартів права на життя у сфері біоетики, а також утвердженні біоетичних засад права на життя в європейському праві крізь становлення та розвиток біоетики у Раді Європи, Європейському Союзі та на підставі прецедентної практики Європейського Суду з прав людини.

Монографія Б. В. Островської є концептуальною та основоположною науковою працею, що має як теоретичну, так і очевидну практичну цінність. Заслуговує на увагу насамперед те, що автор висвітлила актуальні проблеми прав людини, які виникають, зокрема, у зв'язку з розвитком інноваційних біомедичних технологій клонування людини, кріоконсервації клітин, тканин, органів та ембріонів людини, отримання ембріональних стовбурових клітин людини, генетичної діагностики, генної інженерії, штучного переривання вагітності та допоміжних репродуктивних технологій, використання анатомічних матеріалів людини (органів, тканин, клітин та крові) для науково-дослідних цілей, донорства та трансплантації, евтаназії тощо. Також у сучасній науковій літературі не завжди можна знайти ґрунтовний філософсько-правовий аналіз теоретичних питань з розглядом праксеологічно-правових проблем,

¹ Кресін О. В. Становлення теоретичних засад порівняльно-правових досліджень у другій половині XVIII – першій третині XIX століття: компаративна концептуалізація : монографія. Київ : Логос, 2017. 680 с.; Мережко А. А. Введение в философию международного права. *Гносеология международного права*. Київ : Юстиниан, 2002. 192 с.; Мережко О. О. Семіотика міжнародного права. *Юридичний журнал: аналітичні матеріали. Коментарі. Судова практика*. 2012. № 1. С. 26–27.

² Бандура О. О. Правова праксеологія як складова філософії права. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2017. № 2 (14). С. 11–23; Павлишин О. В. Правова праксеологія: практично-прикладні аспекти філософії права. *Держава і право*. 2004. Вип. 24. С. 75–81. (Серія «Юридичні і політичні науки»); Павлишин О. В. Семіотичний аналіз права в контексті праксеологічних досліджень. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2011. № 1. С. 48–56; Павлишин О. В. Правова праксеологія. *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20 т. Харків : Право, 2017. Т. 2 : Філософія права. С. 638–642.

³ Кулініченко В. Л. Філософсько-світоглядні засади біоетики. *Практична філософія*. 2001. № 3. С. 37–43.

тоді як у рецензованій монографії визначено сучасні загрози та виклики життю людини у процесі їх застосування та вирішення на підставі захисної функції міжнародного права, насамперед шляхом прийняття міжнародно-правових біоетичних норм у цій сфері.

Збільшення кількості біоетичних проблем і глобальний масштаб їх загроз, а також публічні обговорення щодо зіставлення користі й етичної допустимості досягнень біомедицини стосовно людини зумовили необхідність їх розв'язання в площині міжнародного права. Оскільки висвітлені в монографії питання пов'язані міждисциплінарним співвідношенням філософії та філософії права, семіотики права, юриспруденції, біології, медицини та навіть теології, вони не можуть бути вирішені в межах виключно однієї із цих наук. У зв'язку з цим, виникнення нового міждисциплінарного наукового напрямку – біоетики – стало важливою сполучною ланкою для поєднання природничих і гуманітарних наук у сфері утвердження цінності життя людини та захисту її прав. Становлення біоетичного підходу до численних правових проблем мало важливий вплив на прийняття нових національних і міжнародно-правових актів, які регулюють суспільні відносини у сфері прав людини, та, зокрема, таких, що стосуються права на життя.

Наукова праця також містить дослідження низки проблем, що безпосередньо стосуються захисту життя людини від зачаття до біологічної смерті. З положень монографії випливає, що нині в міжнародному праві на універсальному та регіональному рівнях, зокрема в межах Ради Європи, відбувається становлення нового напрямку міжнародного права прав людини, зокрема міжнародного біоправа. З огляду на нові загрози життю людини та важливість дотримання етичних принципів і норм у міжнародному праві, цей напрям, пов'язаний із захистом прав та гідності людини в контексті біоетики, насамперед – правом на життя на всіх стадіях розвитку людини, набуває все більшої актуальності для наукової спільноти, передусім у зв'язку з новітніми напрямками розвитку філософсько-правових досліджень (зокрема, юридичною компаративістикою¹ та семіотикою права²).

На підставі ґрунтовного аналізу, узагальнення та систематизації норм міжнародно-правових актів і резолюцій міжнародних організацій стосовно права на життя в контексті біоетики автор запропонував шляхи досягнення міжнародного консенсусу для розв'язання зазначених проблем на основі міжнародного права та подальшого

запобігання порушень права людини на життя, ураховуючи розвиток науки й техніки. У монографії містяться пропозиції до розвитку права на життя в контексті біоетики в міжнародному праві, зокрема на підставі узгодження норм законодавства держав.

З огляду на різноманітність правових, релігійних, культурних традицій у роботі, актуалізується необхідність досягнення глобального консенсусу з біоетичних питань виключно в контексті міжнародного права на підставі міжнародного діалогу з метою встановлення загальних стандартів та їх утвердження в міжнародному праві як довгострокової стратегії міжнародної спільноти щодо захисту життя та гідності людини. Водночас у науковій праці висвітлено роль християнських цінностей як визначального чинника європейської правової культури в розвитку біоетики, що є доповненням і поглибленням попередніх наукових досліджень автора стосовно права на життя³.

Оскільки становлення біоетики як міждисциплінарної галузі пройшло свій шлях від філософських основ прикладної етики через біомедичну етику до біоправа, зокрема міжнародного, то монографія Б. В. Островської «Міжнародно-правове регулювання права людини на життя в контексті біоетики» є міждисциплінарним дослідженням, яке розраховане на науковців різних галузей знань, зокрема юристів, медиків, філософів та інших фахівців, а також викладачів, студентів і всіх, хто цікавиться проблематикою захисту життя людини.

Для філософії права загалом такі дослідження є надзвичайно цінними та відкривають широкі перспективи для подальшого наукового пошуку в галузі правової праксеології, а також здійснення сучасним поколінням українських учених низки масштабних відкриттів у царині біоетики та міжнародного права, цінних для всієї світової наукової спільноти, що важливо для забезпечення авторитету наших дослідників, їхньої інтеграції в міжнародні дослідницькі групи та всебічного розвитку української держави.

Рецензія надійшла до редколегії 26.09.2019

¹ Тихомиров А. Д. Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы. Киев : Знання, 2005. 334 с.

² Павлишин О. В. Правова реальність як знакова система : монографія. Харків : Право, 2017. 336 с.

³ Островська Б. В. Концепція права на життя в сучасному міжнародному праві: біоетичний погляд. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2017. № 1. С. 112–120.

Kravets V. – Ph.D in Law, Associate Professor, Head of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1911-5241>;

Pavlyshyn O. – Doctor of Law, Associate Professor, Professor of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9444-4734>

Philosophy of Law, Semiotics of Law, Legal Praxeology and Bioethics: Prospects for Interaction in the Development of International Legal Problems

Review of the book: Ostrovska B. International legal regulation of the human right to life in the context of bioethics : monograph. Kyiv : Dukh i litera, 2019. 457 p.